

POSTA SANATI BAĞLAMINDA BİNGÖL TEMALI FİLATELİK TASARIMLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Serkan AYÇİL**

Öz

Posta sanatı bağlamında *Bingöl*'ü odağına alan bu çalışma ile *Bingöl* temalı filatelik nesnelerin belirlenmesi ve alanyazına kazandırılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin esas alındığı bu çalışmada toplanan veriler, veri analiz yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yaklaşımıyla elde edilmiştir. 7 farklı araştırma konusu üzerinden oluşturulan bu çalışmada 1840-2005 yılları arasına tarihlendirilen toplam 28 adet filatelik nesneye ulaşılmıştır. Filatelik nesnelerin tür dağılımı ise 1 adet posta damgası, 1 adet damga pulu, 3 adet posta pulu, 3 adet kişisel pul, 3 adet ilk gün zarfı, 16 adet posta kartı ve 1 adet fotokart biçimindedir. Posta pullarına benzerlikleri nedeniyle hatalı olarak posta işlemlerinde kullanılan damga pulları, çoğu zaman mezat ve müzayedelerde diğer filatelik ürünlerle birlikte işlem görmektedir. Bu nedenle *Bingöl* temalı 1 adet *damga pulu* da çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Sonuç olarak emisyon programı ve kişisel pul uygulaması kapsamında hazırlanan çalışmalarda *Bingöl* temasının gerektiği gibi kullanılmadığı, posta kartları kategorisinde ise kentın seçilmiş mekânsal alanlarının tekrarı biçiminde bir etkinin oluştuğu görülmüştür. Bu nedenle kamu kurumları başta olmak üzere konuya duyarlı çevreler tarafından gerekli farkındalığın oluşturulması ve kentın ayırt edici yönlerini ön plana çıkartacak yeni tasarımlar için çalışmalara başlanması önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Filateli, Posta sanatı, Kartpostal, Bingöl

* Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde vermiş oldukları destekten ötürü Bingöl Belediyesi'ne ve Bingöl Barosu'na teşekkür ederim.

İstanbul PTT Bölge Başmüdürlüğü Muhasebe ve Finans Müdürlüğü. sserkan.aycil@gmail.com

Orcid: [0000-0002-3540-5548](https://orcid.org/0000-0002-3540-5548)

DOI: 10.53440/bad.1299822

Makale Türü: Araştırma Makalesi

(Makale Gönderim Tarihi: 20.05.2023-Makale Kabul Tarihi: 21.07.2023)

** Atıf Bilgisi: Aycil, S. (2023). Posta Sanatı Bağlamında Bingöl Temalı Filatelik Tasarımlar Üzerine Bir Araştırma. *Bingöl Araştırmaları Dergisi* (19), s. 7-36.

A RESEARCH ON BINGOL THEMED PHILATELİK DESIGNS IN THE CONTEXT OF MAIL ART

Abstract

With this study, which focuses on Bingöl in the context of postal art, it is aimed to determine Bingöl themed philatelic objects and to bring them into the literature. The data collected in this study, which is based on the qualitative research method, were obtained with the document analysis approach, which is one of the data analysis methods. In this study, which was created on 7 different research subjects, a total of 28 philatelic objects dated between 1840-2005 were reached. The distribution of philatelic objects is in the form of 1 postmark, 1 postage stamp, 3 postage stamps, 3 personal stamps, 3 first day covers, 16 postcards and 1 photocard. Stamp stamps, which are erroneously used in postal transactions due to their similarity to postage stamps, are often traded together with other philatelic products in auctions and auctions. For this reason, 1 stamp with the theme of Bingöl has been included in the scope of the study. As a result, in the studies prepared within the scope of the emission program and personal stamp application, it was observed that the Bingöl theme could not be used properly, and an effect in the form of the repetition of the selected spatial areas of the city in the postcard category. For this reason, it has been suggested to create the necessary awareness by the public institutions, especially the sensitive circles, and to start working on new designs that will highlight the distinctive aspects of the city.

Keywords: Philately, Mail art, Postcard, Bingol

Giriş

Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan kavramsal ağ posta sanatı olarak tanımlanmaktadır. Posta sanatını betimlemek için kullanılan mail art terimini ilk defa kullanan *Giovanni Lista*, posta yoluyla gönderilen ve dünyanın farklı birçok ülkesinde sergilenen tebrik kartı, mektup ve posta kartı gibi nesnelere *posta sanatı* kapsamında değerlendirmektedir (Muraz, 2009, s. 81). Posta sanatı gerek fikir gerekse sanat ürünü açısından dünyada dolaşıma sunulan en uygun araç olarak kabul edilmektedir. Kolay ve hızlı bir biçimde ihtiyaca cevap verebilme yeterliliği bulunan bu sanat sayesinde herhangi bir iletiyi, gezegenin en ücra köşesine göndermek mümkündür (Atalay ve Gürses, 2016, s. 629).

Posta sanatı fikri ise sanatçıların zaman içerisinde birbirlerine yolladıkları filatelik nesnelere kendi yapıtlarında kullanabilme düşüncesine veya ifade özgürlüğüne dayalı bir yaklaşımla özgün tasarımlar üretme kararlılığına dayandırılmaktadır (Genç, 2019, s. 154). 1950'lerde bilinçli ve organize

bir sanat hareketine dönüşen ve 1960'lı yıllara doğru giderek popüler hâle gelen posta sanatı, günümüzde sanatsal ürün olarak değerlendirilen birçok çalışmanın ortaya çıkartılmasına öncü olmuştur (Atalay ve Gürses, 2016, s. 627-630). Posta sanatının, sanatın buluşma mekânı olan müze ve galeri gibi kurumsal organizasyonlara alternatif bir girişim olarak ortaya çıktığı ve kısa zamanda kültürlerarası iletişim üzerinde belirleyiciliği olan bir akıma dönüştüğü düşünülmektedir. Ayrıca posta yoluyla iletişim kurmayı öngören bu akımı icra etmek için sanatçı olmaya gerek yoktur (Muraz, 2009, s. 81).

Filateli, genel itibarıyla posta ve pullarla alakalı nesnelerin dünyada kabul görmüş toplanma (koleksiyon) biçimi olarak tanımlanmaktadır (PTT, 2020, s. 3; PTT Anonim Şirketi, 2014, s. 493). Bu nedenle filateliyi pul koleksiyonculuğu ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Pul koleksiyonculuğu ise posta idaresinin belirli tarihlerde tedavüle çıkarttığı pullar ve bu pullarla alakalı mektup, posta damgası, ilk gün zarfı, tebrik kartı, posta kartı, uluslararası cevap kuponu, maksimum kart, yıllık pul poşeti, pul karnesi ve antiye gibi filatelik nesnelerin belirli bir sisteme göre biriktirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Eskier, 2017; Kuter, 2012, s. 26). Buna göre görsel iletişim aracı olarak kabul edilen birtakım nesnelere üzerinden anlamlı ilişkiler kurmak ve bu nesnelere üzerinden geçmişe dair bir değerlendirmede bulunmak olası bir durumdur.

Posta sanatı bağlamında Bingöl'ü odağına alan bu çalışma ile Bingöl temalı filatelik nesnelerin belirlenmesi ve alanyazına kazandırılması amaçlanmıştır. Kültür ve tabiat varlıklarının yanı sıra arıcılık, yayla kültürü, gastronomi, folklor ve kış turizmi açısından da ayrıcalıklı bir yere sahip olan Bingöl'ü filatelik nesnelere üzerinden anlamlandırmaya çalışan bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Literatür Taraması

Evren (1999) çalışmasında kartpostallara göre daha ucuz olan fotokartların 1920 ile 1970 yılları arasında yaygınlaştığını ancak yurtiçindeki büyük kartpostal üreticilerinin dağıtım ağlarını kontrol altına almasıyla birlikte fotokartların zaman içerisinde kaybolmaya başladığı konusuna değinmiştir. Sonuç olarak kullanılan baskı tekniği sayesinde fotoğraflardan ayrılan fotokartların, günümüzde Cumhuriyet dönemini yansıtan en somut belgelerden biri olarak kabul edildiği üzerinde durulmuştur.

Güven Bezaz (2007) çalışmasında Dersaadet postanesinde kullanılan ilk mühür ve damga örneklerine dair bilgilendirmede bulunmuştur. Buna göre posta müdürlerinin makam mührü olarak kullandıkları mühürlerin bazı dö-

nemlerde kıymetli evraklara, taahhütlü mektuplara ve makbuzlara tatbik edildiği görülmüştür. Henüz pul uygulamasının başlamadığı dönemlerde ise pulların yerine posta damgalarının kullanıldığı üzerinde durulmuştur.

Kazan (2016) çalışmasında, mektup aracılığıyla hayatımıza dâhil olan ve koleksiyonerler tarafından ilgiyle takip edilen pulların ilk gün zarfı ve özel gün damgası gibi filatelik materyallerle birlikte bir ülkenin kültürel, turistik ve ekonomik tanıtımına katkı sunduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca pulculuğa yeni bir boyut kazandıran kişisel pul hizmetiyle birlikte gerçek ve tüzel kişilere ait görsel objelerin, pul olarak basılabileceği ve posta işlemlerinde kullanılabileceği bilgilendirmesinde bulunmuştur.

Alp (2019) çalışmasında Osmanlı maliyesinde gelirin toplanmasında önemli işlemlere sahip olan ancak tarihî süreç haricinde, maliye bilimi açısından hiç incelenmemiş olan fiskal pullara dair araştırmalarda bulunmuştur. Maliye bilimi açısından ele alınan bu çalışmada, mevcut konudaki noksanlıklar filatelik verilerle birlikte değerlendirilmiştir. Sonuç olarak maliye tarihi ile filatelik kaynaklar arasında önemli hata ve uyumsuzlukların olduğu tespitinde bulunulmuştur.

Kasap (2022) çalışmasında görsel iletişim ve haberleşme aracı olan ve efemera kategorisinde değerlendirilen kartpostalların, zaman içerisinde belge ve bilgi değeri olan kaynaklar hâline geldiği konusuna değinmiştir. Kartpostalların hem üzerlerinde taşıdıkları yazı, yer damgası, pul ve gönderici imzasıyla hem de kullanıldıkları dönemlere ait etnografik, siyasi, kültürel, tarihî ve toplumsal değişimleri yansıtmaları nedeniyle belgesel bir nitelik kazandıkları üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak kartpostallardaki her bir yazılı ve görsel öğenin, bilgi aktarımında gösterge olarak kabul edildiği çıkarımında bulunulmuştur.

2. Yöntem

Nitel araştırma yönteminin esas alındığı bu çalışmada toplanan veriler, veri analiz yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yaklaşımıyla elde edilmiştir. Doküman analizi, araştırılmaya konu olan verilerin belirli bir sistem dâhilinde incelenmesini öngören bir tekniktir (Kıral, 2020, s. 173). Bu tekniğe göre öncelikle, belirlenen hedef olgu hakkında bilgiler içeren yazılı belgeler incelenir. Akabinde biyografi, heykel, fotoğraf, portre, kartpostal, belgesel, örnek resim, video kaydı ve film gibi görsel kaynaklar üzerinden yapılan analiz sonuçlarına göre anlamsal çıkarımlarda bulunulur (Wach ve Ward, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

2.1. Araştırmanın Modeli

Belge ve görseller kullanılarak oluşturulan bu çalışma durum çalışması üzerinden ilerletilmiştir. Bu nedenle çalışmada yer alan her bir filatelik nesne derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırma alanının Bingöl temalı filatelik tasarımlar olarak seçilmesinin nedeni ise yapılan kontrollerde, filatelik tasarımlar üzerinden Bingöl'ü tanımlamayan herhangi bir araştırmaya ulaşılamamış olunmasıdır. Tablo 1'de Bingöl temalı filatelik nesnelere ilişkin temel verilere yer verilmiştir.

Tablo 1. 1840 ile 2005 Yılları Arasına Tarihlendirilen Bingöl Temalı Filatelik Tasarımlar

Ürün Bilgisi	Emisyonun Konusu	Tema ve İçerik Planı	Serideki Pul Sayısı	Kullanılan Nesne Sayısı	Basım Yılı	Baskı Sayısı
Posta Mührü	Büyük Memleket Serileri (II. Grup)	Kığı	-	1	1840-1890	-
Damga Pulu	Kontrat Pulu	Bingöl Belediyesi	-	1	1949	-
Posta Pulu	Büyük Memleket Serileri (II. Grup)	Bingöl Şehir Merkezi, Genç 12 Caddesi	12	2	1958	1 Milyon
	İllerimiz 2005	Bingöl Şehir Merkezi, Genç Caddesi	16	1	2005	-
Kişisel Pul	Kişisel Arşiv	Bingöl Barosu, Bingöl Belediyesi	3	3	2019-2022	-
İlk Gün Zarfı	05.03.1958 Tarihli İlk Gün Zarfı ve İlk Gün Damgası	Büyük Memleket Serileri (II. Grup)	2'li	1	1958	2.500
	23.05.1958 Tarihli İlk Gün Zarfı ve İlk Gün Damgası	Büyük Memleket Serileri (II. Grup)	2'li	1	1958	-
	01.01.2005 Tarihli İlk Gün Zarfı ve İlk Gün Damgası	Yüzen Ada	4'lü	1	2005	-

Posta Kartı	Kartpostallar	Bingöl Şehir Merkezi, Genç Caddesi, Dörtüol, Su Deposu, Yeni Cami, Eski Hükümet Konağı, Atatürk Anıtı, Ilıcalar Termal Tesisleri, Bingöl Eski Şehirlerarası Otobüs Terminali	-	16	1975 1984	-
	Fotokartlar	Hazar Gölü, Bingöl Halk Oyunları Ekibi	-	1	-	-

7 farklı araştırma konusu üzerinden oluşturulan bu çalışma sonucunda 1840-2005 yılları arasına tarihlendirilen toplam 28 adet filatelik nesneye ulaşılmıştır. Filatelik nesnelerin tür dağılımı ise 1 adet posta damgası, 1 adet damga pulu, 3 adet posta pulu, 3 adet kişisel pul, 3 adet ilk gün zarfı, 16 adet posta kartı ve 1 adet fotokart biçimindedir. Posta damgası, posta kartı ve fotokartlar üzerinde tarih ibaresine yer verilmediği için bu nesnelere bir kısmının tam olarak hangi tarihte tedavüle çıkartıldığına dair bir bilgiye erişilememiştir. Dokümanlar üzerinden yapılan incelemede ise üzerinde tarih ibaresi bulunmayan damga pulunun 1949'da tedavüle çıkartılan seriye ait olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra posta pulu ve ilk gün zarflarının üzerlerine ya doğrudan tarih ibaresi eklendiği ya da tarih damgası tatbik edildiği için bu nesne gruplarına yönelik tarihlendirmede bulunmak mümkün hâle gelmiştir.

2.2. Veri Toplama Yöntemi

Yazılı belgelerle birlikte görsel ve işitsel verilerin de doküman olarak kabul edildiği bilinmektedir. Giderek yaygınlaşan dijital teknolojiler, bir yönüyle veri kirliliği sorununu ortaya çıkarmıştır. Günümüz araştırmalarında karşılaşılan öncelikli problemlerden birisi de ulaşılan belgelerin orijinalliği ve kaynağının güvenilirliği sorunudur. Bu nedenle araştırma kapsamına dâhil edilen dokümanlar; güvenilirlik, orijinallik (birincil kaynak) ve temsil edilebilirlik yönünden denetime tabi tutulmuştur.

2.3. Veri Toplanma Süreci

Doküman incelemesi ve görsel araştırma esasına dayanan bu çalışma, iki farklı yöntem üzerinden ilerletilmiştir. Doküman incelemesi; basılı ve elektronik ortamda yayınlanan; tez, dergi, kitap, kurumsal yayınlar ve kurumsal web siteleri üzerinden gerçekleştirilmiş iken görsel araştırma ise filatelinin temel konularını, alanyazın boyutuna indirgeyen; posta mührü, damga pulu, posta pulu, ilk gün zarfları, posta kartları ve fotokartlar üzerinden oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmada yer alan toplam 28 görselin 12'si web sitesi üzerinden 1'i akademik kaynaklardan 15'i ise araştırmacının kişisel arşivinden alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışma süresince elde edilen veriler, veri analiz yöntemlerinden biri olan göstergebilim yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Göstergebilim; dizgiler, diller ve belirtke gibi gösterge dizgelerini inceleyen bir bilim olarak ortaya çıkmıştır (Guiraud'dan akt 2016 İlkdoğan, 2017, s. 3149). Bu çalışmada yer verilen filatelik nesnelere görsel bütünlük ve konu açısından *içerik, baskı, doku, renk, dizayn, tema vb.* incelemeye tabi tutulmuştur.

3. Bulgular

7 farklı araştırma konusu üzerinden oluşturulan bu çalışmada 1 adet posta mührü ile 1 adet damga pulu, 3 adet posta pulu, 3 adet kişisel pul, 3 adet ilk gün zarfı, 16 adet posta kartı ve 1 adet fotokarta ulaşılmıştır. Araştırmanın konu-görsel bütünlüğü ise ulusal ve uluslararası alanyazındaki içerik ile uyumlu olacak biçimde oluşturulmuştur.

3.1. Pul Öncesi Prefilatelik Mühür Devri

Farklı boyut ve şekillerde tasarlanan ilk mühür örneklerine Mezopotamya'da rastlanılmıştır. O dönemlerde kullanılan mühürler daha çok yazışma ve ticari varakalara resmiyet kazandırmak için kullanılmaktaydı. Bunun için öncelikle mektuplar bir ip yardımıyla sıkıca düğümleniyor sonrasında, düğümlenen iplerin üzerine mum damlatılarak mühürleme işlemi yapılıyordu (Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 63; Güven Bezaz, 2006, s. 259).

Sonraki süreçte, pulların öncüsü olarak kabul edilen damgalar kullanılmaya başlamıştır. İlk damga örnekleri ise pulların icadından yaklaşık 160 yıl önce Londra'da kullanılmıştır. Posta hizmetlerine yeni pratikler kazandıran bu uygulama, çok kısa zamanda Avrupa'nın diğer bölgelerine de yayılmıştır. Giderek daha fonksiyonel hâle gelen damgaların üzerine bir de PP-Postage

Paid *posta ücreti ödenmiştir* veya Franco gibi ifadeler eklenmiştir. Ayrıca her bir gönderiye, üzerinde gönderinin çıkış merkezini gösteren ayrı bir damga daha tatbik edilmekteydi (Güven Bezaz, 2006, s. 259).

Avrupa'da kullanılan damga örneklerinin benzerleri Osmanlı İmparatorluğu'nda da kullanılmaktaydı. Türk filateli tarihinde Prefilatelik *Mühür Devri* olarak isimlendirilen bu dönem, çağdaş posta teşkilatının kurulduğu 1840 yılı ile posta hizmetlerinde pul kullanımının fiili olarak başlatıldığı 1863 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır (Dadyan 2018, s. 66; Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 169). Dersaadet'in ilk posta mühürleri ise 1840'ta Üsküdar, Sultan Beyazıt, Sultan Mehmet ve Beşiktaş şubelerinde kullanılmıştır. Posta müdürleri tarafından makam mührü olarak kullanılan bu örnekler, birkaç müstesna haricinde makbuz, kıymetli evrak ve pul yerine kaim olarak da tatbik edilmiştir (Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 63; Güven Bezaz, 2006, s. 259). Ayrıca posta mühürlerinin haricinde yalnızca posta hizmetlerinde kullanılmak üzere tasarlanan posta damgaları da mevcuttu. Bu damgaların noktalı, mustatil, müdevver ve müseddas gibi türleri de bulunmaktaydı. Hatta Osmanlıca ifadeleri okuyamayan birçok koleksiyoncunun tesadüf ettiği her bir mührü posta damgası olarak değerlendirdiği bilinmektedir (Güven Bezaz, 2006, s. 259-292).



Görsel 1. *Kiğı Posta Şubesi* konulu posta mührü (Güven Bezaz, 2006, s. 261)

Müteferrik mühürler kategorisinde değerlendirilen mühürlerin bir kısmında, postane ibaresi haricinde bulunulan mahallîn ismini ve tarih ibaresini gösteren betimlemelere de yer verilmektedir (Güven Bezaz, 2006, s. 260-261).

Görsel 1'de üzerinde tarih ibaresi bulunmayan ancak 1862 yılı haricindeki bir döneme tarihlendirildiği bilinen bir mührü yer verilmiştir. Bu mührün üzerinde Osmanlıca *Kiğı Posta Şubesi* yazdığı anlaşılmaktadır.

3.2. Damga Pulları

Devlet otoritesine bağlı idarî birimler veya yerel yönetimler tarafından bastırılan ve aynı zamanda vergi, harç ve resim gibi malî yükümlülüklerin yerine getirildiğini belgelemek için kullanılan pullara *fiskâl pul* ya da *damga pulu* denir (Alp, 2019a, s. 97). Posta pullarının tedavül süreciyle ilgili işlemler *Ulaştırma Bakanlığı* uhdesinde gerçekleşirken damga pullarının kontrolü ve üretimi *Maliye Bakanlığı*'nın sorumluluğundadır (Alp, 2019a, s. 273-275). Posta hizmetlerinde ödeme aracı olarak kullanılmayan ancak benzerlikleri nedeniyle posta pulları ile karıştırılan fiskal pullar, posta pullarından tamamen bağımsız bir kategoride değerlendirilmektedir (Alp, 2019b, s. 99). Bu çalışmada damga puluna yer verilmesinin iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, posta pullarına benzerlikleriyle bilinen damga pullarının hatalı olarak posta işlemlerinde kullanılmasıdır. İkincisi ise damga pullarının mezat ve müzayedelerde diğer filatelik ürünlerle birlikte işlem görmesidir.

Günümüzdeki bandrol uygulamasının klasik biçimi olan *fiskal pullar*, 1840'ta tedavüle çıkartılan posta pullarından daha eski tarihli bir uygulama olup ilk defa 22 Mart 1765'te Britanya Parlamentosu'nun çıkardığı *Britanya Kolonilerinde ve Amerika'da Belirli Damga Vergisi ve Diğer Vergilerin Alınması ve Uygulanması Hakkında Kanun* ile yürürlüğe girmiştir (Nicole, 2020, s. 1).

Osmanlıda 16.yy'dan itibaren harç ve damga resmi gibi birtakım tahsil yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda maliye tarihçileri, ilk fiskal pulların 1873 yılında kullanıldığını belirtmiş olsalar da 1859 ve sonrasına tarihlendirilen çok sayıda fiskal pul örneğine ulaşıldığı ayrıca bilinmektedir (Alp, 2019b, s. 102). Osmanlıdan günümüze devam eden, *kâğıtlara pul yapıştırılması usulü* Damga Vergisi Kanun'un 15. maddesinde 5281 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile 01.01.2005 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır (Alp, 2019b, s. 98-102; Damga Vergisi Kanunu, 2005).



Görsel 2. Bingöl Belediyesi kontrat pulu (Kitantik, t.y.a)

Görsel 2’de 1940-1960 yılları arasında tedavüle çıkartılan ancak 1949 tarihli olduğu belirtilen 20 para bedelli bir kontrat puluna yer verilmiştir (Kitantik, t.y.a; Pulevi, 2023). İki farklı parçadan oluşan pullara kolayca ayrılabilmesi amacıyla perforaj işlemi uygulanmıştır.

3.3. Posta Pulları

Ön yüzü şekil, desen, resim, motif veya kabartmadan oluşan, arkası kendinden yapışkanlı veya zamklı, etrafı dantelli, biçim itibarıyla dikdörtgen, kare, simetrik ya da asimetrik olabilen minyatür boyutlu resmî kâğıtlar pul olarak tanımlanmaktadır (Yardley, 2015, s. 8). İlk başlarda ücretlendirilme aracı olarak kullanılan ancak zamanla oluşan farklılıklar nedeniyle tahsilat belgesi olmanın ötesine geçen pullar, günümüzde ekonomi, tarih, sanat, kültür, inanç, iletişim, propaganda ve tanıtım aracı olma gibi birçok işlevi yerine getiren göstergeler olarak kabul edilmektedir (Gasıмова ve Ahmadov, 2013, s. 8).



Görsel 3. Memleket serisi II. grup 1958, 29×24 mm (Kişisel Arşivden)



Görsel 4. Memleket serisi II. grup 1958, 36x26 mm (Kişisel Arşivden)

Görsel 3 ve 4’te 05.03.1958’de tedavüle çıkartılan ve *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)* konulu çalışmayı oluşturan 12’li serideki anma pullarından ikisine yer verilmiştir. Baskı sayısı 1.000.000 olan bu pullar heliogravür usulüyle Courvoisier S. A. Matbaası-La Chaux de Fonds İsviçre’de bastırılmıştır

(Pulhane, 1958). Yatay bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda altın orana günümüzdeki kent merkezinin ana arterini oluşturan *Genç Caddesi*'nden bir kesit konumlandırılmıştır. İllüstratif öğelerin etkin olarak kullanıldığı her iki tasarımda sol üst kısma büyük harflerle *TÜRKİYE* ibaresi, sol alt kısma pulların parasal karşılığı, sağ alt kısma *BİNGÖL* ifadesi, alt kısımda kalan marja ise pulun künyesi yerleştirilmiştir. Tek renk üzerinden yapılan tonlama ve kompozisyondaki sadelik, bir yönüyle tarihî bir andan kesit sunmuştur.



Görsel 5. İllerimiz 1. grup 2005, 36x26 mm (Kişisel Arşivden)

Görsel 5'te 2005'te tedavüle çıkartılan ve *Sürekli Posta Pulları 2005 İllerimiz 1. Grup* konulu çalışmayı oluşturan 16'lı serideki pullardan birine yer verilmiştir. Ofset baskı yöntemi kullanılarak 50'li tabakalar hâlinde hazırlanan pulların grafik tasarımcısı ve kaç adet bastırıldığı bilinmemektedir (Pulhane, 2005). Yatay bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda altın orana *Genç Caddesi* ve *Bingöl Saat Kulesi* konumlandırılmıştır. Modern kent dokusunun yansıtıldığı bu tasarımda soldaki apartman ve işyerleri ile sağdaki yeşil alan dikkat çekmektedir. İllüstratif öğelerin etkin olarak kullanıldığı tasarımın üst kısmına büyük harflerle *TÜRKİYE CUMHURİYETİ* ibaresi, hemen sağına dikey olarak yukarıdan aşağıya doğru *posta* ifadesi, sol alt kısma pulun değeri, sağ alt kısma *BİNGÖL* ifadesi, alttaki marja ise pulun künyesi ve tedavül tarihi konumlandırılmıştır.

3.4. Kişisel Pullar

P damgası olarak bastırılan kişiselleştirilmiş pullar, ilk defa 19-24 Mart 1999 tarihleri arasında Avustralya 99. Uluslararası Pul Sergisinin düzenlendiği Melbourne şehrindeki organizasyonda kamuoyuna tanıtılmıştır (Smith, 2018, s. 8). Türk filateli tarihine yeni bir uygulama olarak kazandıran kişisel pul hizmeti, ilk defa 25 Ekim 2005'te *Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın 165. Kuruluş Yıldönümü* kutlamaları anısına Türkiye'de uygulamaya alınmıştır. Kişisel

pul uygulaması; gerçek ve tüzel kişilerin önceden belirlediği resim, çizim, fotoğraf, tasarım ve grafik gibi görselleri pul emisyon programı kriterlerine bağlı olmaksızın, doğrudan bastırılabilmelerine olanak sunan sıra dışı bir hizmettir (Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 384).



Görsel 6. Bingöl Barosu, 2019 (Kişisel Arşivden)

Görsel 6'da 2019'da *Bingöl Barosu*'nun talebi üzerine bastırılan 2 Türk Lirası bedelli bir kişisel pula yer verilmiştir. Yatay bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda gri zemin üzerine *Bingöl Barosu*'nun amblemi konumlandırılmıştır.

Bingöl Belediyesi tarafından yaklaşık 40 yıl boyunca kullanılan Bingöl Çobanları ve gökkuşağı figürlü logo, kent kültürünü yansıtmada yetersiz kaldığı gerekçesiyle değiştirilmiştir. Yeni logo, 2019 yılı Haziran ayı meclis toplantısında gündeme alınmış ve akabinde 5393 sayılı kanununun 18. maddesinin (n) bendi gereğince oy birliğiyle kabul edilmiştir. Yeni logoda Bingöl'ün cesur insanlarıyla özdeşleşen kartal figürü, türkülere konu olan Bingöl Dağları ve güneş sembolü teması kullanılmıştır (Bingöl Belediyesi, 2022).



Görsel 7. Bingöl Belediyesi, 2021 (Kişisel Arşivden)

Görsel 7’de 2021’de *Bingöl Belediyesi*’nin talebi üzerine bastırılan 19 Türk Lirası bedelli bir kişisel pula yer verilmiştir. Yatay bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda altın orana *Bingöl Belediyesi*’nin yeni amblemi ve *Bingöl Belediyesi* ifadesi konumlandırılmıştır.



Görsel 8. *Bingöl Belediyesi*, 2022 (Kişisel Arşivden)

Görsel 8’de 2022’de *Bingöl Belediyesi*’nin ikinci talebi üzerine bastırılan 5 Türk Lirası bedelli bir diğer kişisel pula yer verilmiştir. Dikey bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda altın orana *Bingöl Belediyesi*’nin yeni amblemi konumlandırılmıştır.

3.5. İlk Gün Zarfları *First Day Cover*

Pulun tedavüle çıkartıldığı ilk gün satışa sunulan ve üzerinde pulun konusu ile benzer konuda özel bir baskı bulunan zarflardır. İlk gün zarflarının üzerine yapıştırılan pullar, ilk gün damgası ile mühürlenmektedir (Filateli, 2016).

05.03.1958 tarihli *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)* konulu çalışma için ayrıca *posta damgalı ilk gün zarfı* yaptırılmamıştır. Ancak Posta idaresi dışındaki birçok firma ve şahıs *ilk gün tarihli posta damgalı zarflar* elde etmek amacıyla 5 kuruş ve 20 kuruş bedelli pulları bir zarfa yapıştırmak suretiyle, pulun satışa sunulduğu postanelerde damgalatmışlardır. İlgili tarihte Türkiye’de 67 il bulunmaktaydı. Dolayısıyla o dönemdeki illerin tamamının bu şekilde tamamlanması kolay olmamıştır. Bu nedenle mevcut uygulama sayesinde görsel 8 ve 9’daki tasarımlar Türkiye’nin ender örneklerinden biri hâline gelmiştir (Pulhane, 1958).



Görsel 9. *Bingöl* temalı ilk gün tarihli posta damgalı zarfı (Kitantik, t.y.b)

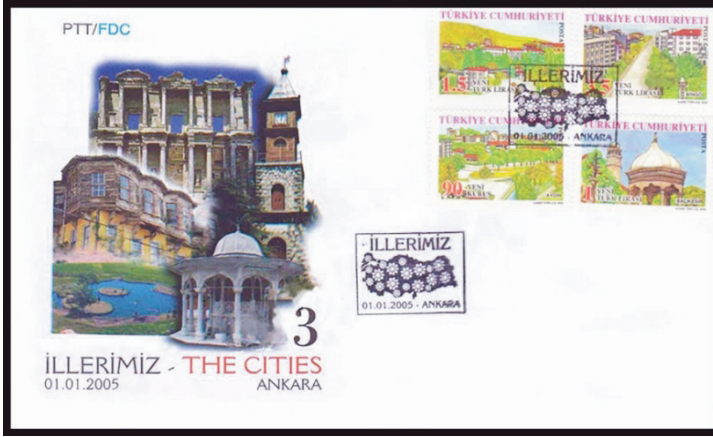
Görsel 9’da 05.03.1958’de *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)* konulu çalışma anısına tedavüle çıkartılan *Bingöl* konulu ilk gün zarfına yer verilmiştir. Sade bir görsellik arz eden bu tasarımda *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)* konulu emisyonunda yer alan 5 kuruş ve 20 kuruş bedelli pullara ve ilk gün damgasına yer verilmiştir. Üç adet damganın tatbik edildiği bu tasarımda, damgalardan ikisi her bir pulu iptal etmek için kullanılmış iken diğer damga ise ilk gün zarfının sağ alt kısmında kalan $\frac{2}{3}$ ’lük kısma tatbik edilmiştir.



Görsel 10. *Bingöl* temalı ilk gün tarihli posta damgalı zarfı (Para Dükkânı, t.y.)

Görsel 10’da 23.05.1958’de *Bergama Kermesi* anısına tedavüle çıkartılan *Bingöl* konulu ilk gün zarfına yer verilmiştir. Sade bir görsellik arz eden bu

tasarımda *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)* konulu emisyonunda yer alan 5 kuruş ve 20 kuruş bedelli pullara ve *Bergama Kermesi* anısına hazırlatılan ilk gün damgasına yer verilmiştir. İki adet damganın tatbik edildiği bu tasarımda damgalardan biri her iki pulu iptal etmek için kullanılmış iken diğer damga ilk gün zarfının sağında kalan $\frac{2}{3}$ 'lük kısma tatbik edilmiştir. Damgadaki görselde ise dünyanın en dik oditoryumu olarak bilinen *Pergamon Antik Tiyatrosu* tasvirine yer verilmiştir.



Görsel 11. İllerimiz 2005-01 konulu ilk gün zarfı ve ilk gün damgası (Pulhane, 2005)

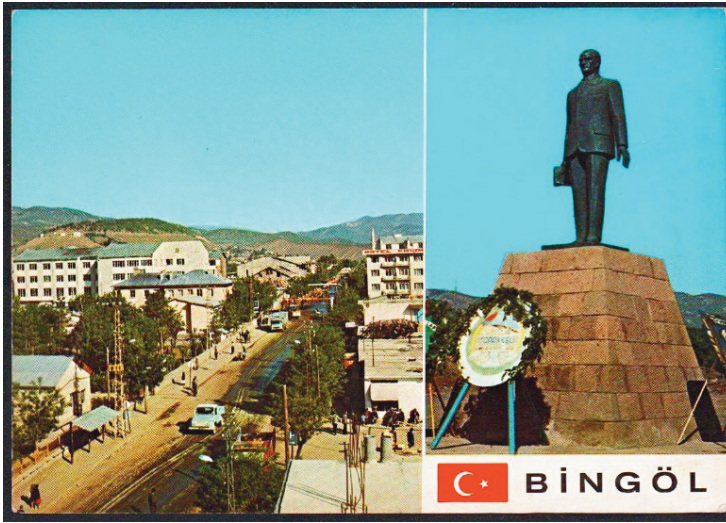
Görsel 11'de 01.01.2005'te tedavüle çıkartılan ve *İllerimiz 2005-01* konulu çalışmayı oluşturan ilk gün zarfı ile ilk gün damgasına yer verilmiştir. Dört farklı tasarım hâlinde bastırılan ilk gün zarflarının her biri farklı fiyatlardan satışa sunulmuştur. Üç numaralı seri olarak tedavüle çıkarılan bu tasarım, 5,75 YTL bedelle aynı gün satışa sunulmuştur (Pulhane, 2005). Yatay bir kompozisyona sahip olan bu tasarımda sol alt kısma diğer illerdeki tescilli kültür varlıkları ile *Bingöl*'ün tabiat varlığı olan *Yüzen Ada* görseli, sağ üst kısma ise *Sürekli Posta Pulları 2005 İllerimiz 1. Grup* konulu çalışmada yer alan *Aydın, Balıkesir, Bilecik ve Bingöl* illerine ait posta pulları konumlandırılmıştır. Ayrıca dört pulun ve ilk gün zarfının üzeri yine içeriğe uygun olarak tasarlanan *İllerimiz 01.01.2005 Ankara* temalı bir iptal damgasıyla mühürlenmiştir.

3.6. Posta Kartları

Posta idaresi tarafından üretilen ve bir yüzünde *posta kartı* ifadesi bulunan resimli ve resimsiz kartlar *posta kartı* veya *kartpostal* olarak değerlendirilmektedir (Filateli, 2016). Günümüzde iletişim aracı olmanın ötesine

geçen ve geçmişin belgeseli olarak değerlendirilen kartpostallar, ait olduğu dönemin toplumsal, mimari, sosyo-kültürel, etnografik, sanatsal ve siyasal yönünü yansıtan bilgi kaynakları olarak anılmaktadır. Üzerinde İngiliz yazar *Theodore Hook*'un çizimi bulunan ve 1840'ta 1 kuruş bedelli bir pul ile *Londra*'dan postaya verilen bir kart, ilk *kartpostal* olarak kabul edilmektedir (Kasap, 2022, s. 47-49; Sungur, 2011, s. 834-851).

Resimli kartpostalların Osmanlı'daki ilk yayıncısı ise Avusturyalı Max Fruchtermann'dır. Fruchtermann, kartpostallarını 1895'te Breslau'daki Emil Pinkau Company matbaasında bastırmıştır (Sandalcı'dan akt 2000 Acar, 2019, s. 2). 1923 yılına denk gelen dönemde ise Anadolu topraklarında Max Fruchtermann ile birlikte faaliyetlerini sürdüren 300'e yakın editörün bulunduğu bilinmektedir (Kasap, 2022, s. 51). Görsel iletişim aracı olan ve günümüzde daha çok turistlerin ilgisini çeken kartpostallar, yazılı mesaj iletme fonksiyonunun yanı sıra bir de görseller üzerinden bilgilendirmede bulunma fonksiyonuna sahip materyaller olarak varlıklarını devam ettirmektedir.



Görsel 12. Bingöl şehirden görünüm, 1975, 15x10 (Kişisel Arşivden)

Görsel 12'de *Bingöl*'ün 1975 yılına ait iki farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın $\frac{1}{3}$ 'lük kısmını oluşturan sağdaki alana *Kültür Parkı*'nda yer alan *Atatürk Anıtı* görseli yerleştirilmiş iken sol kısımdaki $\frac{2}{3}$ 'lük alana ise *Genç Caddesi*'nden bir kesit konumlandırılmıştır.



Görsel 13. *Bingöl* şehri ikili görünüm, 1984 (Kişisel Arşivden)

Görsel 13'te *Bingöl*'ün 1984 yılına ait iki farklı görünümüne yer verilmiştir. Dairesel polarize filtre kullanılarak elde edilen bu tasarımda sağdaki $\frac{1}{2}$ 'lik alana *Genç Caddesi*'nden bir kesit yerleştirilmiş iken sol kısımdaki $\frac{1}{2}$ 'lik alana ise *Yeni Cami* görseli konumlandırılmıştır.



Görsel 14. *Bingöl* üç değişik görünüm, 1975 (Fotokart, t.y.a)

Görsel 14'te *Bingöl*'ün 1975 yılına ait üç farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın $\frac{1}{2}$ 'lik kısmını oluşturan sağdaki alana yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla kent meydanından ve *Genç Caddesi*'nden birer kesit yerleştirilmiş iken sol kısımdaki $\frac{1}{2}$ 'lik alana ise günümüzde *Dört Yol* olarak bilinen mevkii'nin görseli konumlandırılmıştır.



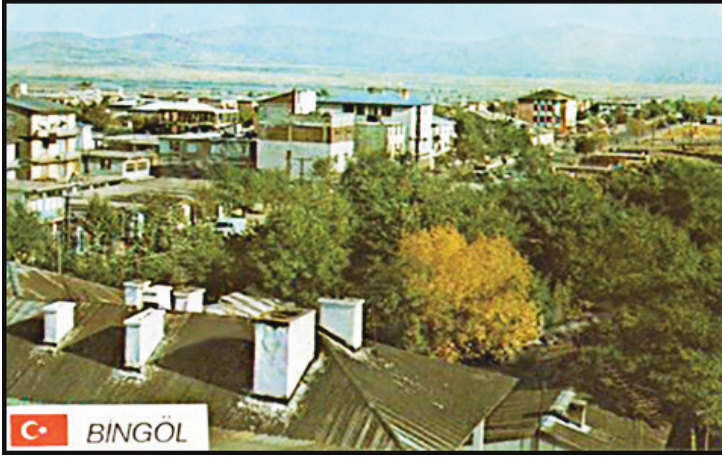
Görsel 15. *Su Deposu'ndan Bingöl'ün görünümü* (Delcampe, 2023)

Görsel 15'te Bingöl'ün, *Su Deposu'ndan Çapakçur Vadisi ve Bingöl Ovası* istikametine doğru çekilmiş bir fotoğrafı yer almaktadır.



Görsel 16. *Bingöl Eski Belediye Hizmet Binası* (Bit Mezat, 2023)

Görsel 16'da *İnönü Caddesi* üzerindeki *Bingöl Eski Belediye Hizmet Binası* ile diğer iş merkezlerinin *Eski Bingöl Valilik Binası* önünden çekilmiş bir fotoğrafına yer verilmiştir.



Görsel 17. Bingöl genel görünüm (Kişisel Arşivden)

Görsel 17’de ilgili dönemde *İnönü Caddesi* ile *Genç Caddesi*’nin kesişim noktasında bulunan *Eski Ziraat Bankası Binası*’nın üst açıdan görünümü ile kent merkezinin *Bingöl Ovası* yönüne doğru çekilmiş bir fotoğrafına yer verilmiştir.



Görsel 18. Eski Bingöl Lisesi (Kişisel Arşivden)

Görsel 18’de 1948’de *Bahçelievler Mahallesi*’nde (şimdiki *100. Yıl İlköğretim Okulu* binasında) ortaokul olarak öğretim faaliyetlerine başlayan ve lise kısmı açıldıktan 15 yıl sonra 1968’de *Kültür Caddesi* üzerindeki mevcut konumuna taşınan *Bingöl Lisesi* yer almaktadır. 1 Mayıs 2003’te meydana gelen 6.4 şiddetindeki depremde hasar gören lise, kontrollü olarak yıkıldıktan sonra yerinde yapılandırılmış ve günümüzde *Borsa İstanbul Bingöl Anadolu Lisesi* adını almıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2013).



Görsel 19. *Bingöl* muhtelif görünümler, 1980 (Kişisel Arşivden)

Görsel 19'da *Bingöl*'ün 1980 yılına ait üç farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın $\frac{1}{2}$ 'lik kısmını oluşturan sağdaki alana yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla *Eski Bingöl Hükümet Konağı* önünde yer alan Atatürk büstü ve *İnönü Caddesi*'nden birer kesit yerleştirilmiş iken sol kısımdaki $\frac{1}{2}$ 'lik alana ise *Yeni Cami* görseli konumlandırılmıştır.



Görsel 20. *Bingöl* şehirden muhtelif görünümler, 1980 (Ebay, 2023)

Görsel 20'de *Bingöl*'ün 1980 yılına ait dört farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın $\frac{1}{2}$ 'lik kısmını oluşturan sağdaki alana yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla *Bahçelievler Mahallesi* ve *Aşağı Çarşı* görselleri ile *Eski Bingöl Hükümet Konağı* ve *Eski Bingöl Adliye Binası*'ndan birer kesit yerleştirilmiştir. 1975 tarihli bir proje yarışması sonrasında yapımına başlanan ve 1980'li yıllarda yapımı tamamlanan *Bingöl Hükümet Konağı* günümüzde, kent meydanı olarak yapılması planlanan mevcut konumundan farklı bir yere taşınmıştır (Mimarlık, 1975, s. 28). Mevcut tasarımın sol kısmındaki $\frac{1}{2}$ 'lik alana ise *Kültür Parkı*'nda yer alan *Atatürk Anıtı* ve *Ilıcalar Termal Tesisleri* görseli konumlandırılmıştır.



Görsel 21. *Bingöl* şehirden üç muhtelif görünüm, 1980 (Kişisel Arşivden)

Görsel 21'de *Bingöl*'ün 1980 yılına ait üç farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın $\frac{1}{3}$ 'lük üst kısmına *Bingöl*'ün uzaktan çekilmiş bir fotoğrafı yerleştirilmiş iken sol alt kısmına *Yeni Cami* görseli, sağ alt kısmına ise kent merkezinden bir kesit eklenmiştir.



Görsel 22. *Bingöl Genç Turna İstasyonu, 1969, 14×9 (Kitantik, t.y.c)*

Görsel 22’de 10.03.1969’da *Bingöl/Genç Turna İstasyonu*’nda çekilmiş olan ve tematik kartpostallar kategorisinde değerlendirilen bir fotoğrafa yer verilmiştir (Kitantik, t.y.c). Günümüzde Solhan İlçe sınırları içerisinde bulunan Turna İstasyonu, inşaa çalışmaları 2016 yılının Haziran ayında başlayan ve 3,5 yıllık bir aradan sonra 2019 yılının Aralık ayında tamamlanan Aşağı Kaleköy Barajı ve HES projesi çalışmalarıyla birlikte sular altında kalmıştır (DSİ, 2021).



Görsel 23. *Bingöl Eski Şehirlerarası Otobüs Terminali (Kişisel Arşivden)*

Görsel 23’te *İnönü Mahallesi*’nde bulunan ve günümüzde köy ve ilçe garajı olarak hizmet sunan *Eski Bingöl Şehirlerarası Otobüs Terminali*’ne ve *Terminal Cami*’sine yer verilmiştir.



Görsel 24. *Bingöl* şehirden üç muhtelif görünüm (Kişisel Arşivden)

Görsel 24'te *Bingöl*'ün üç farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın üst kısmında kalan ½'lik alana soldan sağa doğru sırasıyla *Yeni Cami* ve *Ilıcalar Termal Tesisleri*'ne ait görseller yerleştirilmiş iken alt kısmında kalan ½'lik alana ise 1974 Bingöl depremi sonrasında resmî kurumlar olarak hizmet sunan prefabrik yapılar ve *Kültür Mahallesi*'nden nostaljik bir kesit eklenmiştir.



Görsel 25. *Bingöl* şehirden dört muhtelif görünüm, 1970 (Kişisel Arşivden)

Görsel 25'te *Bingöl*'ün 1970 yılına ait dört farklı görünümüne yer verilmiştir. Tasarımın altın oranına diyagonal olarak *Türk Bayrağı* ve *Bingöl* ifadesi yerleştirilmiş iken sağ kısımda kalan $\frac{1}{2}$ 'lik alana yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla *Genç Caddesi* ve kentin uzaktan görünümü, sol kısımda kalan $\frac{1}{2}$ 'lik alana ise yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla *Yeni Cami* ve elinde çiçek buketi tutan küçük bir kız figürü yerleştirilmiştir. Diğerlerinden farklı olan bu tasarımda *Bingöl*'ün tarım alanları ve bağıcılık faaliyetleri kompozisyona yansımıştır.



Görsel 26. 1970'ler Bingöl Şehrinden (Moda Müzayede, 2019)

Görsel 26'da Bingöl'ün 1970'li yıllara ait bir görünümüne yer verilmiştir (Moda Müzayede, 2019). Kartpostal kategorisinde değerlendirilen bu görselde Eski Ziraat Bankası Bingöl Şubesi, Eski Bingöl Belediye Hizmet Binası ve Eski Bingöl Hükümet Konağı görülmektedir.



Görsel 27. Genç Caddesi (Öncü, t.y.)

Görsel 27’de Genç Caddesi’nin 1970 sonrası görünümüne yer verilmiştir Öncü, t.y.).

3.7. Fotokart

Estetik yönü bulunmamasına rağmen kartpostallara göre oldukça ucuz ürünler olarak değerlendirilen *fotokartlar*, kartpostal yayıncılığının henüz yaygın bir dağıtım ağına sahip olmadığı yıllarda gelişim göstererek popüler hâle gelmiştir. Anadolu’daki fotoğrafçıların birçoğu mektup dışındaki haberleşme gereksiniminin önemli bir kısmını yine kendi olanaklarıyla hazırladıkları fotokartlarla karşılama yoluna gitmiştir. Kartpostallara nazaran belge yanı güçlü olan fotokartlarda, ilgili dönemin sosyo kültürel, tarihî, siyasi ve turistik yönünü doğrudan görmek mümkündür. 1920 ile 1970’li yıllarda yaygın olarak kullanılan fotokartlar, kartpostal üreticilerinin dağıtım ağları üzerinde kurdukları hâkimiyet nedeniyle kaybolmaya başlayan değerler arasındaki yerlerini almıştır (Acar, 2019, s. 2; Evren, 1999, s. 2-4).



Görsel 28. Bingöl Halk Oyunları Ekibi (Fotokart, t.y.b)

Görsel 28’de *Hazar Gölü* kenarında kentin halk oyunlarını icra eden *Bingöl Halk Oyunları Ekibi*’ne yer verilmiştir (Fotokart, t.y.b).

Tartışma ve Sonuç

Pul emisyon programları, yıllık hazırlanmaktadır. Programda yer alan konular ise Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Genelkurmay Başkanlığı, vakıflar, üniversiteler, kamu kurumları ve derneklerden gelen önerilere göre belirlenmekte ve ilgili bakanlığın onayından sonra son şeklini almaktadır. Ayrıca her bir programda ortalama 18 ile 25 arasında farklılık gösteren konuya yer verilmektedir (Ptt, t.y.). 1923-2023 yılları arasında yayınlanan emisyon programları incelendiğinde *Bingöl*'ü gerek taşınmaz kültür varlıkları gerekse arıcılık, yayla kültürü, bitki türleri, gastronomi, tarihî doku ve kış turizmi yönünden betimleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığı görülmektedir. Oysaki *Bingöl* ile aynı coğrafi bölgede yer alan diğer illere bakıldığında bu illerle alakalı birçok temanın, hususi olarak emisyon programlarına dâhil edildiği fark edilmektedir. Emisyon programları ve mevzuat koşulları birlikte değerlendirildiğinde, içerik oluşturma ve öneride bulunma yetkisi bulunan mercilerin bugüne kadar ya görüş sunmaktan imtina ettikleri ya da konuya gereken hassasiyeti göstermekten kaçındıkları yönünde bir varsayım ortaya çıkmaktadır.

Filatelik nesnelere ve araştırma alanları bir arada değerlendirildiğinde *Bingöl* konulu çalışmalardaki önceliğin genellikle posta kartları kategorisine verildiği yönünde bir izlenimin olduğu söylenebilir. Sayıca yeterli olan ancak belirli bir aşamadan sonra kentin seçilmiş mekânsal alanlarının tekrarı biçiminde devam eden *Atatürk Anıtı*, *Yeni Cami*, *Genç Caddesi*, *Ilıcalar Termal Tesisleri vb.* kurgu, kartpostallardaki tasarım anlayışı üzerindeki özgün etkiyi bir süre sonra alışkanlığa dönüştürmektedir.

Kişisel pulların tasarım ve yayın süreci emisyon programı kapsamına dâhil edilen diğer filatelik nesnelere göre daha hızlı ve kolay gerçekleşmektedir. Bireysel ve kurumsal talepler doğrultusunda tedavüle çıkartılan kişisel pullarda konu sınırlamasına gidilmediği, yasal açıdan uygun bulunması durumunda ise her türlü temanın doğrudan pul olarak bastırılabilmesi bilinmektedir. Bu bağlamda *Bingöl* konulu kişisel pullara bakıldığında bugüne kadar yayınlanmış olan çalışmaların daha çok kurumsal bazda düşünüldüğü, bu nedenle mevcut tasarımlarda kurumsal kimliği ön plana çıkartan logo ve amblem gibi görsellere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu olgu, köklü ve tarihî bir geçmişi bulunan kentin gerektiği gibi tasvir edilemediğinin göstergesi olarak da yorumlanabilir. Bu bağlamda kent kültürünü ön plana çıkaracak her bir öğenin özenlice seçilmesi sonrasında gerek fotoğraf sanatçıları gerekse grafik tasarımcıları tarafından yapılacak tasvirlerle zenginleştiril-

dikten sonra özgün yapıtlar olarak sunulmasının gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır.

Posta pulları, posta kartları ve filatelik zarflar filatelik ürün ve hizmetlerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Posta pulları ise filatelik ürün ve hizmetler içerisindeki en etkin nesne olarak kabul edilmektedir. Çünkü geçmişte ve yakın zamanda üretilen *mektup, ilk gün zarfı, tebrik kartı, özel gün zarfı ve pul baskılı kart (antiye) gibi* birçok filatelik nesnenin pullardan türetildiği bilinmektedir. Emisyon programı içerisindeki tasarımlara bakıldığında, hazırlanan çalışmaların bütün illeri kapsayan bir kompozisyon çerçevesinde oluşturulduğu *Bingöl*'ü müstakil olarak betimleyen herhangi bir çalışmaya ayrıca yer verilmediği fark edilmektedir. Oysaki *Bingöl*'ü sosyo-kültürel ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları bağlamında temsil etme yeterliliği bulunan doğal, arkeolojik, kültürel, tarihî, mimari ve folklorik birçok değer var olduğu bilinmektedir.

Gerek emisyon programı gerekse kişisel pul uygulaması kapsamında hazırlanan çalışmalarda *Bingöl* temasının gerektiği gibi kullanılmadığı görülmüştür. Bu nedenle kamu kurumları başta olmak üzere konuya duyarlı çevreler tarafından gerekli farkındalığın oluşturulması ve kentin ayırt edici yönlerini ön plana çıkartacak yeni tasarımlar için çalışmalara başlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Acar, S. (2019). Kartpostal. T. Elvan Altan ve Sevil Enginsoy Ekinci (Der.). *İnci Aslanoğlu İçin Bir Mimarlık Tarihi Dizimi* içinde (1-6 ss.). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mezunları Bilgi ve İletişim Derneği.
- Alp, Ö. (2019a). Göbeklitepe'den Endüstri 4.0'a Sosyo Ekonomik Araştırmalar. (Ed. Hamza Kahriman, Şahin Bulut ve Şaban Ertekin). *Osmanlı Maliye Tarihine İlişkin Bir Hatanın Düzeltilmesi: 1873 Malî Pul Kanunu Öncesinde Fiskal Pulların Kullanımı* içinde (273-310 ss.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Alp, Ö. (2019b). Osmanlı Maliyesinde Varidatın Tahsil Yöntemi Olarak Fiskâl Pullar (1830-1873 Matbu Fiskâller. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 93-105.
- Atalay, M. C. ve Gürses, B. (2016). Yükseköğretim Sanat Eğitiminde Posta Sanatı Uygulamaları, *Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi Uygulamaları Sempozyumu, 23-25 Kasım 2016, Ankara, Türkiye, Bildiriler* içinde (623-637 ss.). Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Bingöl Belediyesi. (2022). *Bingöl Belediyesi Logosunu Değiştirdi*. <https://www.bingol.bel.tr/tr/haber/bingol-belediyesi-logosunu-degistirdi> (Erişim Tarihi: 07.04.2023).
- Bit Mezat. (2023). *3 Adet Muhtelif Kartpostal Borçka, Bingöl, Malatya*. <https://www.bitmezat.com/urun/3241210/3-adet-muhtelif-kartpostal-borcka-bingol-malatya> (Erişim Tarihi: 07.04.2023).
- Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği. (2005, 04 Şubat). *Resmî Gazete* (Sayı: 25717 Seri No: 43). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/02/20050204.htm>
- Dadyan, S. (2018). *Babamın Pulları/My Father's Stamps Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Pul Hikâyeleri*. İstanbul: Siyah Kitap.
- Delcampe. (2023). *22040 Türkiye Bingöl*. https://www.delcampe.net/en_GB/collectables/postcards/turkey/22040-turkey-bingol-1744335616.html (Erişim Tarihi: 02.04.2023).
- DSİ. (2021, Kasım 30). *Aşağı Kaleköy Barajı ve HES'in Kesin Kabulü Yapıldı*. <https://bolge09.dsi.gov.tr/Haber/Detay/4432>
- Ebay. (2023). *Bingöl Şehirden Muhtelif Görünüşler 1980*. https://www.ebay.com/sch/i.html?_from=R40&_trksid=p2499334.m570.l1313&_nkw=bingol-C3%B6l&_sacat=262042 (Erişim Tarihi: 02.04.2023).
- Eskier, U. (2017 Ekim, 11). *Filateli (Pulculuk) Nedir? (Tarihi Özellikleri Çeşitleri)*. <https://www.makaleler.com/filateli-pulculuk-nedir-tarihi-ozellikleri-cesitleri> (Erişim Tarihi: 18.12.2022).
- Evren, B. (1999). Anadolu Fotoğrafçıları ve Fotokart Estetiği. *Ephemera Derneği Bülteni*, 5, 2-4.
- Filateli. (2016). *Filateli Terimler*. https://www.filateli.gov.tr/page/sol_menu/filateli_sozluk/2016_filateliterimler.pdf (Erişim Tarihi: 02.04.2023).
- Fotokart. (t.y.a). *1975 Bingöl 3 Değişik Görünüş Kartpostal*. <https://www.fotokart.shop/urun/1975-bingol-3-degisik-gorunus-kartpostal-95748/> (Erişim Tarihi: 02.04.2023).

- Fotokart. (t.y.b). *Hazar Gölü Kenarı Bingöl Folklor Ekibi Kartpostal*. <https://www.fotokart.shop/urun/hazar-golu-kenari-bingol-folklor-ekibi-kartpostal-101246/> (Erişim Tarihi: 03.04.2023).
- Gasimova, S. ve Ahmadov, R. (2013). Azerbaijan's First Postage Stamps, *İRS Cultural Heritage*, 8-11.
- Geçmişten Günümüze Posta*. (2007). Ankara: PTT Genel Müdürlüğü.
- Genç, S. (2019). Temel Tasarım Dersinde Posta Sanatı Uygulamaları. (Ed. Mustafa Hilmi Bulut). *Eğitim Bilimleri Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler* içinde (150-161 ss.). Ankara: Gece Akademi. https://www.academia.edu/40649272/Temel_Tasar%C4%B1m_Dersinde_Posta_Sanat%C4%B1_Uygulamalar%C4%B1_Mail_Art_Works_in_Basic_Design_Course_
- Güven Bezaz, Y. (2006). *Haberleşme ve Tarihçesi*. Ankara: Türkiye Haber-İş Sendikası Yayınları.
- İlkdoğan, H. (2017). Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Göstergebilim. *İdil*, 6(39), 3147-3164. doi: 10.7816/idil-06-39-10
- Kasap, A. (2022). İletişim Aracından Bilgi Kaynağına Kartpostallar. *Library Archive and Museum Research Journal*, 3(1), 44-59.
- Kazan, N. (2016). Pul ve Pulculuk Filateli (Kişisel Pul). *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 4/45, 13-15.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kintatik. (t.y.a). *Belediye Kontrat Rüşumu Fiskal Pulları Damgasız*. https://www.kintantik.com/product/BELEDIYE-KONTRAT-RUSUMU-FISKAL-PULLARI-DAMGASIZ_1br9qfyl5pr3r631gid (Erişim Tarihi: 30.10.2022).
- Kintatik. (t.y.b). *1958 Memleket İllerimiz Bingöl Damgalı FDC*. https://www.kintantik.com/product/EFM-4565-1958-MEMLEKET-ILLERIMIZ-BINGOL-DAMGALI-FDC_0z8kgltkcg50vx21ycc (Erişim Tarihi: 30.10.2022).
- Kintatik. (t.y.c). *Bingöl Genç Turna İstasyonu 1969 Yılı Fotoğrafı*. https://www.kintantik.com/product/BINGOL-GENC-TURNA-ISTASYONU-1969-YILI-FOTOGRAFI_1br9qfykk3ppaif16zy (Erişim Tarihi: 03.05.2023).
- Kuter, M. (2012). *Pullardaki Bursa 1923-2010*. (1. Baskı). Ankara: Korza Yayıncılık
- Mimarlık (1975) Bingöl Hükümet Konağı Proje Yarışması 13(2), 28-36. <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/475/7036.pdf>
- Moda Müzayede. (2019). *1970'ler Bingöl Şehrinden*. <https://www.modamuzayede.com/urun/1848087/kartpostal-1970-ler-bingol-sehrinden> (Erişim Tarihi: 08.06.2023).
- Muraz, Ö. (2009). *Nur Koçak'ın Pop Sanat, Foto Gerçeklik, Feminist Sanat ve Posta Sanatı İçerisinde İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Nicole, S. (2020). William Livingston and the Stamp Act Crisis of 1765. *The Macksey Journal*, 1 (232), 1-18.
- Öncü, T. (t.y.). *Bingöl Genç Caddesi 1970 Sonrası*. <http://www.oncu.com/photos/index.php?type=8&value=Bing%C3%B6l#> (Erişim Tarihi: 27.06.2023).
- Para Dükkânı. (t.y.). *FDC T.C. Bergama Kermes Bingöl 1958*. <https://paradukkani.com/fdc-t-c-bergama-kermes-bingol-1958-pdh221?search=bing%C3%B6l> (Erişim Tarihi: 02.05.2023).

- PTT. (t.y.). *Emisyon Programı*. <https://www.ptt.gov.tr/Sayfalar/Posta/PulVeFilateli.aspx> (Erişim Tarihi: 12.04.2023).
- PTT. (2020). *Değerli Kâğıtlar İşletme Prosedürü*. https://www.ptt.gov.tr/Dokumanlar/Mevzuat/degerli_kagitlar_prosedur.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2022).
- PTT Anonim Şirketi. (2014). *Şef Görevde Yükselme Sınavı Ders Notları*. Ankara.
- Pulevi. (2023). *Belediye Sözleşme Pulları*. <https://www.pulevi.net/urun/3792745/belediye-sozlesme-pullari-1949-belediye-sozlesme-kontrat-pullari-4lu-blok-5-parc> (Erişim Tarihi: 25.03.2023).
- Pulhane. (1958). *Büyük Memleket Serileri (II. Grup)*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k195803.html> (Erişim Tarihi: 25.03.2023).
- Pulhane. (2005). *Konulu Sürekli Posta Pulları 2005 (İllerimiz 2005)*. <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k200502.html> (Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- Smith, D. (2018 Temmuz). Australian Exhibition Souvenirs: A Guide To Collecting (Part 2), *Capital Philately*, 32(6), 3-12.
- Sungur, S. (2011). Kaybolan Bir Kutlama Ritüeli ve Bir İletişim Aracı Olarak Kartpostal. *Humanities Sciences*, 6(4), 829-856.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2013, Aralık 16). *Okulumuz Tarihçesi*. https://imkb-bingollisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/12/01/972805/icerikler/okulumuz-tarihcesi_954405.html?CHK=4c84bc133df6ec517a8eca707c0f461b (Erişim Tarihi: 07.04.2023).
- Wach, E. ve WARD, R. (2013, Ağustos 1). *Learning About Qualitative Document Analysis*. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/2989> (Erişim Tarihi: 25.03.2023).
- Yardley, C. B. (2015). *The Representation of Science and Scientists on Postage Stamps*. Canberra: ANU Press.
- Yıldırım, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.